

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

МИСЛИТИ – І ТВОРИТИ ДОБРО!

МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ

№ 1 (450)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
5 січня 2018 року

ВІЗИТ

УЛЯНА СУПРУН ПРОЧИТАЛА ЛЕКЦІЮ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ТДМУ

В. о. міністра охорони здоров'я України Уляна Супрун 26 грудня 2017 року перебувала в Тернопільській області. Вона взяла участь у відкритті центру політравми на базі університетської лікарні. Він оснащений найсучаснішим обладнанням, а його працівники пройшли спеціалізовані курси та стажування.

фесора з Одеси, який буде провідним спеціалістом у цьому напрямку», – сказав ректор ТДМУ.

Уляна Супрун зазначила, що не вперше завітала до ТДМУ, щоб поспілкуватися з викладачами й студентами. На її думку, в медичній галузі головними є фахівці, які рятують життя людей та дбають про здоров'я громадян.

«Саме студенти є нашою надією й тими, хто в подальшому буде надавати допомогу нам у похилому віці та й загалом усім українцям. Медицина – це не лише

У рамках свого візиту Уляна Супрун прочитала лекцію «Коли кожна секунда важлива – система екстреної медичної допомоги» для викладачів і студентів нашого університету.

Як зазначив на початку зустрічі ректор ТДМУ, професор Михайло Корда, нині в Україні розпочали медичну реформу і у зв'язку з цим нещодавно прийняли низку законів. Також, за його словами, останніми роками на загальнодержавному рівні більше уваги почали приділяти розвитку медичної галузі. Лише впродовж останнього часу в практичну охорону здоров'я Тернопільщини вкладено 120 мільйонів гривень. Михайло Михайлович додав, що невдовзі в нашому краї відбудеться відкриття кардіологічного центру, в якому робитимуть складні операції на серці, що дасть можливість рятувати життя якомога більшої кількості людей. «Задля розвитку центру наш ВНЗ запросив на роботу кардіохірурга, про-

приміщення й обладнання, це насамперед – персонал, від якого усе залежить. Звичайно, в кращих умовах легше та ефективніше працювати. Проте до того часу, коли пацієнт потрапить до лікарні, є дуже важлива ланка, від якої взагалі залежить життя людини, а саме догоспітальна допомога. На жаль, у нашій країні вона бажає бути кращою. У більшості країн світу 75% людей доправляють до лікарні живими й лише 25% потерпілих вмирають на догоспітальному етапі. В Україні ці показники є протилежними – 75% людей помирає на догоспітальному етапі. Кожна секунда має велике значення, адже вона збільшує ймовірність виживання. Ще під час Революції Гідності були закладені основоположні засади цінності людського життя, а одним з критеріїв розвитку країни визначено рівень розвитку медицини. Це віддзеркалює ставлення держави до людей. (Продовження на стор. 2)

СТАРОСТА ПОТОКУ

Ярослав ЧИШКЕВИЧ – студент 2 курсу медичного факультету, староста потоку (спеціальності «медична» з нормативним терміном навчання).

Стор. 8

У НОМЕРІ

Стор. 3

ОРДЕН СВ. ПАНТЕЛЕЙМОНА – ВІДЗНАКА ЗА ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І МИЛОСЕРДЯ

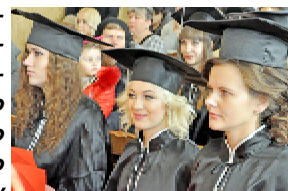
Міністр охорони здоров'я України, заслужений лікар України, голова правління Всеукраїнської громадської організації «Українська ліга сприяння розвитку паліативної та хоспісної допомоги» Василь Князевич.

2018 року молодим медикам вручатимуть «Медаль Святого Пантелеймона». У ТДМУ 20 грудня перебував громадсько-політичний діяч, колишній

Стор. 4

ВИПУСКНИКИ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ОТРИМАЛИ ДИПЛОМИ

Урочисте засідання вчешньої ради Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського з нагоди шостого випуску провізорів фармацевтичного факультету заочної форми навчання відбулося 26 грудня в адміністративному корпусі вишу.

УЛЯНА СУПРУН ПРОЧИТАЛА ЛЕКЦІЮ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ТДМУ

(Закінчення. Поч. на стор. 1)
Відповідно невідкладна допомога чи надання допомоги на догоспітальному етапі є важливою складовою всієї системи охорони здоров'я. Згідно зі статистичними даними щороку 4500 людей помирає внаслідок отриманих травм під час ДТП. В Україні доволі невтішні показники щодо смертельних випадків унаслідок отриманих травм. Скажімо, на Тернопіллі на 100 тисяч населення внаслідок травм помирає 78 тисяч осіб. Водночас в Європі цей показник становить 41,4 тисячі смертей на 100 тисяч осіб. Це половина від показників у вашій області та 1/3 від показників в інших областях України. 34% випадків становить дитяча смертність віком до чотирьох років і майже 70% підлітків. Це є наша майбутнє, яке ми втрачаємо. Відповідно змінам необхідні, — розповіла Уляна Супрун.

Вона ознайомила з реальною ситуацією роботи центрів екст-

Уляна СУПРУН – в. о. міністра охорони здоров'я України

вання цих бригад, що значно збільшує час добирання. Світовий досвід показує, що кожна хвилина затримки надання допомоги зменшує шанси виживання потерпілого на 5%, — додала виконуюча обов'язки міністра охорони здоров'я.

На переконання Уляни Супрун, створення служби парамедиків значно покращить надання допомоги на догоспітальному етапі. Вона наголосила на тому, що водночас треба навчати тих, хто перший прибуває на місце ДТП — правоохоронців і пожежників. За її словами, в МОЗ розроблено та втілено в життя спеціальний курс навчання для працівників цих служб — «Перший на місці пригоди», де навчають базовим навичкам підтримки життя.

«Окрім того, в складі бригади «швидкої» всі повинні вміти надавати допомогу, зокрема, водій та медсестра. Для цього також

створено окремий курс навчання «Екстрений медичний технік», тривалість якого становить 150-180 годин і необхідним є клінічне стажування. Курсанти освоюють базовий рівень надання допомоги, значно вищий від того, що вивчають правоохоронці й пожежники. Також мають бути прийняті стандарти надання допомоги, всі учасники бригади мають проходити через певний час стажування й обов'язково підвищувати свою кваліфікацію. Звичайно, найвищим рівнем надання допомоги у складі бригади володіють парамедики, які також можуть працювати у відділеннях невідкладних станів, пожежних бригадах. У парамедиків навчання триває три роки й необхідним є клінічне стажування (500 годин). Щодо лікарів чи фельдшерів, які вже працюють у службі екстреної медичної допомоги, то їх не потрібно вчити від початків, адже вони мають чималий багаж знань і практики. Їм необхідно пройти курси з невідкладних станів», — проінформувала Уляна Супрун.

Вона додала, що створення парамедичної служби в Україні дасть можливість збільшити кількість професійних бригад екстреної медичної допомоги в кожному регіоні. «Ми обов'язково повинні досягти того, щоб карета «швидкої» прибувала на місце виклику в межах 10 хвилин у місті та 20 хвилин — у сільській місцевості. На нашу думку, нова парамедична служба допоможе зменшити кількість смертей внаслідок отриманих травм, зменшити рівень інвалідизації завдяки злагодженій роботі всієї команди та швидкому прибуттю потерпілого до лікарні. Водночас ефективна діяльність цієї служби дасть можливість підвищити рівень довіри громадян до системи охорони здоров'я», — наголосила Уляна Супрун.

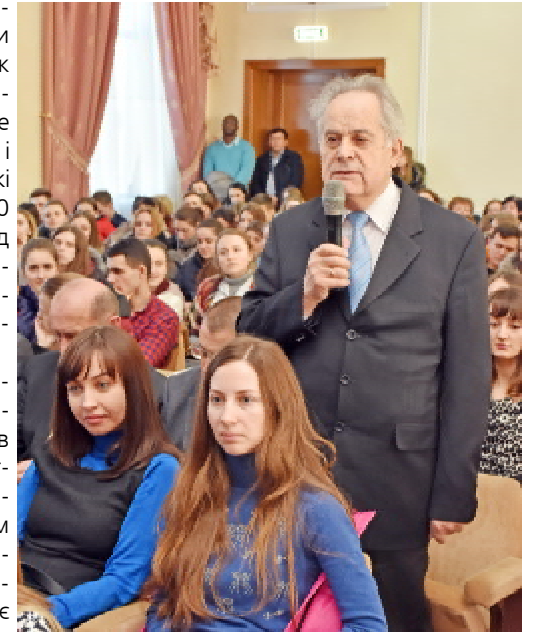
Вона звернула увагу на те, що відділення політравми мають бути в кожному лікувальному закладі госпітального округу. Відповідно в цих підрозділах виникне потреба у висококваліфікованих лікарях, які будуть надавати допомогу людям. «Завжди мовимо про «золоту» годину, коли можна врятувати життя й здоров'я пацієнта якомога максимально. 50% пацієнтів після отриманих травм вмирають упродовж двох днів. Якщо все зробити правильно й швидко впродовж години, то можемо врятувати третину таких потерпілих і ще половину постраждалих протягом двох днів. У нас діє програма навчання з підтримки життя пацієнта під час

травми. Впродовж шести днів лікарі з невідкладних станів навчаються цьому й отримують сертифікат, який дійсний чотири роки. Ці курси створені для тих фахівців, які будуть працювати у відділеннях політравми, аби вони могли упродовж першої години зробити максимально все для порятунку життя і здоров'я. Наразі такі курси пройшло 400 лікарів в Україні, серед яких і медики тернопільського відділення», — зазначила Уляна Супрун.

Про важливість володіння такими навичками цього дня в ТДМУ показали короткометражний документальний фільм «Травма лікаря» режисера Романа Любого. Стрічка розповідає про те, з чого і з якою метою розпочала діяльність громадська організація «Захист патріотів», а саме заради порятунку життів людей. Спершу це було зроблено заради порятунку військових у сучасній російсько-українській війні, згодом і кожного громадянина у цивільних лікарнях.

Після перегляду фільму режисер Роман Любий розповів про процес зйомок і свої враження

освіти. «Дуже важливо, аби ви самі обирали собі спеціальність, а не вас розподіляли за призначенням через державу. Буде сформовано список вакансій, які

Запитання в. о. міністра охорони здоров'я України Уляни Супрун ставить завідувач кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами ТДМУ, академік НАМН України, професор Михайло АНДРЕЙЧИН

молоді лікарі зможуть зайняти. Ті студенти, які матимуть найвищі бали у навчанні та покажуть найкращий результат з ліцензованого іспиту «Крок-2», отримають право першими обирати спеціальність, про яку вони мріяли. Інші вже обиратимуть з того, що

Роман ЛЮБИЙ – режисер

реної допомоги в Україні. За її словами, в середньому в містах бригада «швидкої» прибуває впродовж 22 хвилин та упродовж 45 хвилин у сільській місцевості. «Причинами тривалого приїзду до місця виклику є те, що у нас недостатня кількість бригад екстреної допомоги, неправильне логістичне розташу-

вання бригад, що значно збільшує час добирання. Світовий досвід показує, що кожна хвилина затримки надання допомоги зменшує шанси виживання потерпілого на 5%, — додала виконуюча обов'язки міністра охорони здоров'я.

від того, яким чином можна рятувати життя.

Наприкінці зустрічі викладачі та студенти ТДМУ мали можливість поставити запитання Уляні Супрун і Романові Любому.

Представників шостого курсу медичного факультету хвилювала тема їхнього подальшого майбутнього, а саме ситуація щодо інтернатури та реформи МОЗ у цьому напрямку. Уляна Супрун відповіла, що нині в Міністерстві триває робота над зміною системи післядипломної

залишитися. Ця система буде електронною. 2018 року такий підхід буде запроваджено вперше — і випускники обиратимуть спеціальність за власним покликанням. Ця система потребує кількох років вдосконалення», — підсумувала в. о. міністра.

Також Уляна Супрун побажала всім присутнім успіхів, професійного зростання та бути лікарями за покликом серця.

**Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

ОРДЕН СВ. ПАНТЕЛЕЙМОНА – ВІДЗНАКА ЗА ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І МИЛОСЕРДЯ

2018 РОКУ МОЛОДИМ МЕДИКАМ ВРУЧАТИМУТЬ «МЕДАЛЬ СВЯТОГО ПАНТЕЛЕЙМОНА»

У Тернопільському державному медичному університеті імені І.Горбачевського 20 грудня перебував громадсько-політичний діяч, колишній міністр охорони здоров'я України, заслужений лікар України, голова правління Всеукраїнської громадської організації «Українська ліга сприяння розвитку паліативної та хоспісної допомоги» Василь Князевич. Він зустрівся з членами Тернопільської регіональної ради відзнаки за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона» та студентським активом ТДМУ.

Нагадаємо, що відзнака є формою громадського визнання діяльності, має професійно-фахове спрямування, присуджується за значні результати в галузі охорони здоров'я, духовному й фізичному розвитку українського суспільства. Вручається патріотам України, яким притаманні високий професіоналізм, духов-

які спрямовані на продовження життя українців, розвиток паліативної та хоспісної допомоги. Зазначив, що щодня в Україні вмирає 500 осіб. Це свідчить про серйозну демографічну кризу на тлі того, що приріст населення залишається мінусовим. Окрім того, за його словами, в нашій країні спостерігається підвищена смертність працездатного населення. Найбільше вмирають чоловіки у віці 40-60 років. У відсотковому співвідношенні це становить 200 осіб на 1000 українців. Ще один напрямок діяльності Василя Князевича – це збереження кадрового потенціалу країни, аби молоді фахівці залишалися працювати в Україні й мали для цього

які відповідні умови. «Шукаємо кращих, щоб їх відзначити й підтримати бажання надалі дбати про здоров'я людей. Сподіваюся, що й ви долучитеся до обрання таких осіб», – зазначив гість. Василь Князевич детально розповів про відзнаку за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона», яка має професійно-фахову спрямованість і присуджується за гуманістичну й благородну діяльність у галузі охорони здоров'я.

Дотримуючись основоположних засад заснування державної нагороди 2009 року та продовжуючи традицію нагородження, задля відновлення в суспільстві засад милосердя, гуманізму, любові до ближнього та недужого з 2017 року запроваджена громадська відзнака за професіоналізм і милосердя «Орден Святого Пантелеймона».

Василь Князевич повідомив, що поважна рада ухвалила рішення запровадити «Медаль Святого Пантелеймона», якою нагороджуватимуть молодих медичних працівників віком до 35 років. Уперше найкращих серед

(Зліва направо): Василь КНЯЗЕВИЧ – голова правління Всеукраїнської громадської організації «Українська ліга сприяння розвитку паліативної та хоспісної допомоги», Михайло КОРДА – ректор ТДМУ, професор

молоді відзначать 2018 року. На думку Василя Михайловича, складна фінансова та кадрова ситуація в системі охорони здоров'я спонукає шукати різні шляхи підтримки, аби заохотити молоді обирати фах лікаря та не виїжджати за кордон для працевлаштування. «Пропонується відзначити молоді в чотирьох номінаціях: «найкращий молодий лікар», «найкращий молодий медичний

працівник», «найкращий молодий вчений» та «найкращий волонтер», – поінформував Василь Князевич. Ректор Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, професор Михайло Корда подякував Василю Князевичу за його діяльність і вболівання за майбутнє України, а також за детальне представлення проектів. «Ми тісно співпрацюємо з Тернопільською обласною лікарнею «Хоспіс». Наші волонтери в міру можливостей допомагають персоналу і людям, які там перебувають. Запевняю, що й надалі цей заклад перебуватиме під нашою опікою. На мою думку, вручен-

ня відзнаки «Орден Святого Пантелеймона» – це потрібний та важливий проект, який сприяє розвитку медицини й гуманності в нашій країні. Знаєте, цей орден отримали ті, хто своїм прикладом показали, як потрібно дбати про інших, рятувати життя», – зазначив Михайло Корда. Також студентському активу представили регіональну раду цієї громадської відзнаки,

до якої увійшли ректор ТДМУ, заслужений діяч науки і техніки України, професор Михайло Корда, завідувач кафедри хірургії навчально-наукового інституту післядипломної освіти ТДМУ, заслужений діяч науки і техніки України, голова ГО «Українського лікарського товариства Тернопілля», голова Асоціації хірургів Тернопілля, професор Ігор Дзюбановський, заслужений артист України, директор-художній керівник Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т.Шевченка Борис Репка, архієпископ Тернопільський і Кременецький Української православної церкви Київського Патріархату, владика Нестор (Писик), власний кореспондент газети «Урядовий кур'єр» у Тернопільській області Микола Шот, голова студентського наукового товариства ТДМУ Катерина Галей, голова Тернопільської обласної організації «Українська ліга розвитку паліативної та хоспісної допомоги», головний лікар ТОКЛ «Хоспіс» Андрій Паламарчук, провідний спеціаліст з безпечної хірургії Всеукраїнської ради захисту прав та безпеки пацієнтів Андрій Ковальчук, голова Асоціації медичних сестер України у Тернопільській області Надія Фарійон, голова Тернопільської обласної організації профспілки працівників охорони здоров'я України Володимир Кузів, представник Всеукраїнського лікарського товариства, професор ТДМУ Леонід Грищук.

Після цього студенти поставили низку питань Василю Князевичу щодо актуальних питань в медицині. На всі він дав вичерпну відповідь.

**Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

но-моральні якості, та які досягли значних особистих результатів у галузі охорони здоров'я, благодійній та громадській діяльності.

Відзнака має п'ять номінацій: «Найкращий лікар», «Найкращий медичний працівник», «Новатор охорони здоров'я», «За досягнення в міжнародному співробітництві в охороні здоров'я», «Взірець служіння суспільству».

Василь Князевич розповів про проекти, які він втілює в життя і

Члени Тернопільської регіональної ради відзнаки за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона» Надія ФАРІЙОН – голова Асоціації медсестер України у Тернопільській області та Ігор ДЗЮБАНОВСЬКИЙ – завідувач кафедри хірургії ННІ ПО ТДМУ, професор

ВИПУСКНИКИ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ОТРИМАЛИ ДИПЛОМИ

Урочисте засідання вченої ради Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського з нагоди шостого випуску провізорів фармацевтичного факультету заочної форми навчання відбулося 26 грудня в адміністративному корпусі вишу.

Традицією в ТДМУ стало вручати дипломи напередодні Нового року майбутнім фармацевтам, які здобували вищу освіту заочно. Ці випускники особливо хвилюються у такий важливий та урочистий день, адже у прийдешній рік вони входять дипломованими фахівцями.

До випускників з вітальним словом і щирими побажаннями від імені ректора ТДМУ, професора Михайла Корди звернувся

Аркадій ШУЛЬГАЙ – проректор ТДМУ, професор

відкриється багато нових можливостей. Ви молоді, талановиті й сповнені знань, енергії та сил. Віримо, що ви станете гідними

хідниками, організаторами фармацевтичної галузі. Але, щоб досягнути нових вершин, вам потрібно буде здобувати нові знання й навички. Провізору, як і лікарю, потрібно навчатися впродовж життя. Не зупиняйтеся на досягнутому – втілюйте в життя власні знання й вміння, застосовуйте новітні технології та практики. Гідно несіть честоти добра, справедливості та працелюбства. Пам'ятайте про свою

ми рідинами в посудині для титрування. Працівники приймальної комісії приймали у вас документи та провели необхідні випробування, у такий спосіб

ставниками фармацевтичної спільноти Тернопілля, розповсюджувати власні знання, вміння по всій Україні та за її межами. Хай у цьому допомагає вам Господь, а

проректор з науково-педагогічної роботи, професор Аркадій Шулгай.

«Сьогодні у вас особливий день, який є підсумком вашої майже шестирічної праці. Ви отримуєте дипломи фахівця в галузі фармації – і перед вами

послідовниками кращих випускників нашого університету. Ми також віримо, що багато хто з вас буде не лише працівниками аптечних закладів, а й безпосередньо займатиметься виробництвом фармацевтичних препаратів, стане науковцями, вина-

альма-матер, де вас завжди раді бачити ваші наставники і вчителі, де ви зможете отримати підтримку та професійні поради. В добру путь, дорогі наші випускники!», – зазначив Аркадій Гаврилович.

Наказ про присвоєння звання провізора зачитала заступник декана фармацевтичного факультету, доцент Лілія Логойда.

Декан фармацевтичного факультету, доцент Дмитро Коробко вручив дипломи випускникам.

Дипломи спеціаліста-провізора іноземним студентам вручив декан факультету іноземних студентів, професор Петро Сельський.

«Дорогі випускники, минуло кілька років відтоді, як у ваше життя увійшов наш університет. Ви, прийшовши до нас абітурієнтами, виявилися визначувани-

додавши індикатор. Після цього розпочався процес навчання – титрування. Викладачі всіх кафедр, які були залучені до вашої підготовки, додавали вам і свої особисті знання, і професійні навички, і вчили життя – життя в майбутній професії. Поблизу точки еквівалентності зібралася інша команда викладачів, які здійснювали підсумкову атестацію випускників. Сьогодні ми маємо точку еквівалентності – і саме в цей період розчин змінює своє забарвлення. Бажаю вам веселки в змінах кольорів у вашій професійній діяльності. Не бійтеся змінювати напрямки, вчитися чогось нового. Було б дуже добре, якби час від часу яскравим світлом спалахували чийсь успіхи. І не дай Боже, щоб ці кольори тьмяніли чи зникали. Бажаю вам залишатися гідними пред-

ми завжди вас підтримаємо і в разі потреби допоможемо», – звернувся Дмитро Коробко.

З привітанням також виступила голова державної екзаменаційної комісії фармацевтичного факультету Ольга Поляк. Вона наголосила на тому, що важливим аспектом у професії провізора є допомога людям, милосердя й професійне шліфування. Ольга Поляк також побажала миру, успіхів, здоров'я, реалізації планів і втілення мрій у житті.

Викладачам університету за життєві настанови та якісне навчання від усіх випускників подякувала Оксана Гнат.

Цього дня молодь прийняла клятву провізора, яку зачитав випускник фармацевтичного факультету Іван Атаманець.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

Символ віри, миру, любові

ПРЕДСТАВНИКИ ПЛАСТУ ПЕРЕДАЛИ ВИФЛЕЄМСЬКИЙ ВОГОНЬ ДО ТДМУ

Лампадку з Вифлеємським вогнем миру тернопільські пластуни передали для всього колективу ТДМУ під час чергового засідання вченої ради ТДМУ, яка відбулася 26 грудня 2017 року. Цей символ віри, миру, любові, світла й злагоди прийняв від юних активістів проректор з науково-педагогічної роботи, професор Аркадій Шулгай.

Понад двадцять років поспіль скаути світу, а разом з ними й учасники Української національної скаутської організації Пласт поширюють Вифлеємський вогонь миру, який постійно горить у Вифлеємі – місці народження Ісуса Христа. Цей вогонь є спомином про прихід на землю Спасителя. До Європи вогонь з Вифлеєму наприкінці листопада привозять

літаком у спеціальному контейнері австрійські скаути, а вже від Відня він мандрує з рук у руки за допомогою так званої «скаутської ес-

тафети» всією Європою. Його передають від міста до міста, заносять у церкви, державні установи. Вогнем з Вифлеєму люди можуть запалити свічки вдома на Святу Вечерю. Крім того, його заносять до сиротинців, лікарень, щоб ті, які перебувають далеко від своїх родин, могли відчути тепло Вифлеємської зірки. Традиційно Вогонь зберігається в церкві до Йордану – до 19 січня. Потім його можна загасити.

Координатором передачі Вифлеємського вогню миру в ТДМУ був асистент кафедри медичної катастроф і військової медицини, пластун-сеньйор праці Віктор Шацький. Його досвід пластування складає понад двадцять років. У цьогорічній акції передачі вогню разом з іншими

юнаками та юначками взяли участь його сини – пластун-прихильник Максим Шацький (29 куріль УПУ імені Ю. Старосольського) та пластун-новак Станіслав Шацький (рій «Ящірки з Червоної гори»). Хочеться також відзначити наймолодшу учасницю передачі вогню – пташа Наталоньку Михайлюк.

Аркадій Гаврилович від імені

ректора ТДМУ, професора Михайла Корди та всього колективу університету подякував пластунам за цю акцію. Він побажав їм миру, добра і щастя, а також веселих свят і здійснення мрій.

Лампадку з Вифлеємським вогнем виставили у холі адмінкорпусу ТДМУ. Кожен бажаючий міг запалити від цього вогню свічку.

Прес-служба ТДМУ

ЗДОБУЛИ ПЕРЕМОГУ НА ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ КОНКУРСІ «ЛІРА ГІППОКРАТА-2017»

Щорічний Всеукраїнський фестиваль-конкурс мистецтв студентів-медиків і лікувальних установ «Ліра Гіппократа-2017» відбувся 10 грудня 2017 року в Києві. У ньому взяли участь студенти ТДМУ Хуберт Мікоша та Христина Врублевська. Нещодавно створеному дуету вдалося вибороти перше місце у номінації «Академічний спів». У конкурсі взяли участь творчі колективи медичних університетів Полтави, Івано-Франківська, Вінниці, Тернополя та Києва, а також деяких лікувальних закладів.

Наші студенти виконували композицію з відомого твору «Привид опери». Їхній дует мали нагоду почути викладачі й студенти ТДМУ під час Міжнародного студентського вечора. Окрім того, для конкурсу молоді люди

Михайло КОРДА – ректор ТДМУ, професор, Хуберт МІКОШ і Христина ВРУБЛЕВСЬКА – переможці конкурсу

також обрали пісню «Time to Say Goodbye», яку в оригіналі виконують Андреа Бочеллі та Сара Брайтман.

«Відбірковий тур і гала-концерт відбулися одного дня. Наша перемога – вдале завершення календарного року. Перший мій

візит до Києва – і вперше в ньому отримав перше місце. Тепер головне добре скласти іспити», – поділився враженнями Хуберт Мікоша.

Майбутні лікарі мали окремий день, щоб краще ознайомитися з Києвом. Вони обійшли відомі місця останніх подій та оглянули історичні пам'ятки.

«До конкурсу готувалися понад три тижні. Взятися відразу після участі в фестивалі «Окрилені пісню». Коли була можливість провести репетицію в актовій залі, то Хуберт грав на фортепіано. Коли ж актова зала була зайнята, то співали в будь-якій вільній лекційній аудиторії», – додала Христина Врублевська.

Христина після сесії проходить практику у Вроцлавському медичному університеті. Зараз наші талановиті студенти більше

у процесі складання іспитів. Уже після сесії вони будуть планувати наступні свої виступи й участь у конкурсах.

Під час останнього засідання ректорату ТДМУ ректор, професор Михайло Корда вручив подяки від вишу. Він також зазначив, що університет пишається такими творчими студентами. Михайло Михайлович побажав молодим людям успіхів і нових перемог.

Нагадаємо, що Всеукраїнський фестиваль-конкурс мистецтв студентів-медиків і працівників лікувальних установ України «Ліра Гіппократа» проводять Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти та науки України, творча спілка «Асоціація діячів естрадного мистецтва України», Національна радіокомпанія України, Національна телекомпанія України. Цей захід покликаний сприяти піднесенню рівня поширення кращих зразків сучасного й класичного мистецтва, виявленню нових талановитих виконавців та авторів.

Прес-служба ТДМУ

ВІДЗНАЧИЛИ НАЙКРАЩИХ СТУДЕНТІВ

Під час чергового засідання вченої ради ТДМУ від імені ректора Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, професора Михайла Корди проректор з науково-педагогічної роботи, професор Аркадій Шульгай вручив подяки найкращим студентам вишу за їхні досягнення в навчанні, науці, спорті, творчості, добродійній діяльності та відданості Батьківщині. Відзначення тих, хто упродовж календарного року мав значні досягнення у вищезгаданих напрямках чи був активний у громадській та волонтерській діяльності, вже котрий рік є традиційним у ТДМУ. Добирає найкращих на конкурсній основі центр виховної роботи та культурного розвитку. Таким чином адміністрація вишу стимулює молодих людей до розкриття своїх талантів, самореалізації ще під час навчання.

Цього разу подяки отримали: студент третього курсу медичного факультету Ілля Мельник, студентка третього курсу медичного факультету Тетяна Стахів, студент п'ятого курсу медичного факультету Ігор Стецюк, студент п'ятого курсу стоматологічного факультету Андрій Андрусик, студентка п'ятого курсу медичного факультету Тетяна Іваніцька, студентка п'ятого курсу медичного факультету Мар'яна Позунь.

Ілля Мельник став найкращим у номінації «За активну громадянську позицію». З 3 липня 2014 до 1 січня 2016 року він служив на посаді фельдшера батальйону «Тернопіль». Під час служби отримав орден «За відвагу в службі», медалі «За оборону рідної держави» та «За оборону Батьківщини». З квітня 2017 року є членом Тернопільського обласного округу «Всеукраїнський союз ветеранів АТО». Після закінчення служби й донині допомагає побратимам на сході країни, зорганізовуючи збір необхідних медикаментів, одягу, засобів особистої гігієни і т.д.

Тетяна Стахів відзначена у номінації «За відмінне навчання». Її середній бал упродовж двох останніх семестрів становить 5,0. Тетяна є призером Всеукраїнсь-

кої олімпіади з нормальної фізіології – 2 місце, Всеукраїнської олімпіади з гістології та ембріології – 3 місце.

Ігор Стецюк отримав грамоту в номінації «Кращий студент-науковець». Упродовж 2017 року опублікував чотири наукові публікації, в тому числі одну статтю в іноземному виданні й тези у матеріалах трьох конференцій та симпозіумів. Загалом має понад 20 наукових публікацій. Ігор Стецюк був учасником міжнародної конференції у Вроцлаві «VII International Students' Conference of Young Medical», де предста-

вив усну доповідь. Він – співорганізатор Міжнародного медичного конгресу студентів і молодих вчених у ТДМУ, засновник студентської хірургічної школи в нашому університеті.

Андрій Андрусик визнаний найкращим у номінації «Кращий студент-спортсмен». Нагадаємо, що Андрій є засновником лицарського клубу з історичного середньовічного бою «Золота шпора» в нашому університеті. Він – неодноразовий переможець лицарських турнірів європейського рівня, зокрема «Битва націй», «Срібний Татос».

За свої творчі таланти Тетяна Іваніцька отримала грамоту ТДМУ як найталановитіша студентка університету. З вересня 2017 року вона – керівник Творчого колективу ТДМУ. Також студентка є керівником редакційного колективу студентського журналу «UNITIME», автором двох поетичних збірок «Сapre diem» (2015), «Паперові крила» (2017), співорганізатором багатьох заходів упродовж 2017 року («Половинки» (лютий), «Історія університету: як це було» (березень), концерт до Шевченківських днів (березень), презентація першого випуску журналу «UNITIME» (березень),

Проректор ТДМУ, професор Аркадій ШУЛЬГАЙ вручає подяку студентові Андрію АНДРУСИКУ

концерт до 60-ліття ТДМУ на Театральному майдані (травень)). З часу її керівництва у Творчому колективі (з вересня до листопада 2017 року) спільно з іншими учасниками було організовано 17 заходів: відбір до Творчого колективу, мотиваційний тренінг з Дмитром Миронюком, святковий концерт з нагоди Дня захисника України, «Кіночетвер» – міні-фест короткометражного кіно, гра «Клубу інтелектуальних ігор», літературно-музичний вечір «Тетяна», турнір з інтелектуальної гри «Що? Де? Коли?», презентація третього випуску журналу «UNITIME», квест з нагоди Дня студента, святковий концерт до Дня студента, тренінг з тайм-менеджменту з Олександром Нестором, чотири кінопокази в рамках проекту «Вечори кіно» та два акустичних вечори «Ну що, посидимо?». Крім того, Тетяна Іваніцька є менеджером проектів Літературного центру імені Агнона в місті Бучач.

Мар'яна Позунь стала переможцем у номінації «Кращий студент-волонтер». Студентка є організатором комплексу заходів, присвячених Всесвітньому дню боротьби з туберкульозом, Дню здоров'я, Дню сім'ї, Дню боротьби з тютюнопалінням, Міжнародному дню боротьби з цукровим діабетом, Міжнародному дню боротьби із серцево-судинними захворюваннями. Вона – один з координаторів збору коштів для подарунків діткам із соціально незахищених верств населення у рамках акції «Миколай про тебе не забуде», збору коштів для придбання обладнання для дитячого офтальмологічного відділення у рамках акції «Серце до серця». Вона також була одним з організаторів та учасників просвітницької акції серед школярів, присвяченої Дню імунітету, лекції щодо збереження стресостійкості з нагоди Дня психологічного здоров'я.

Бажаємо нашим активістам подальших успіхів і нових здобутків. Будемо раді їхнім новим перемогам і досягненням.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

«Життя прожити – не поле перейти», стверджує народне прислів'я. Але буває й так, що польову стежку важко здолати, бо в твою спину ціляться гітлерівські автоматники. Це лише один з епізодів життєвої історії професора, знаної на Тернопіллі людини Анатолія Юхимовича Франчука. В дитинстві йому довелося пережити пекельну працю, голод, жахиття Другої світової. Але незважаючи на труднощі, він досягнув чималих наукових вершин.

– Аж самому не віриться, як мені, простому хлопчині з далекого подільського села та незможної родини, вдалося вступити до медінституту, захистити докторську дисертацію, – каже Анатолій Юхимович.

І справді, доля не простелила перед ним червоної доріжки, але вона подарувала йому шанс і він скористався ним сповна, щедро віддячивши згодом своїм покровительці цілою плеядою талановитих науковців та учнів. Анатолій Юхимович – автор та співавтор 246 наукових робіт, 15 патентів на винаходи, двох підручників з акушерства, довідника фельдшера та однієї монографії на тему «Применение лазерного излучения в акушерстве». Підготував 16 кандидатів і трьох докторів медичних наук. Усе життя професора Франчука є для нас яскравим прикладом невтомної праці та нестримного ентузіазму, небайдужості за доручену справу, прагнення допомогти людям.

«ДИТИНСТВО, ОБПАЛЕНЕ ВІЙНОЮ»

– Анатолію Юхимовичу, нині, коли схід України розриває снарядами російський агресор й тисячі українців віддають власне життя за наш спокій, ваші життєві історії про Другу світову війну постають у новому, більш реальному для сучасників вимірі...

– Коли ми з вами вели розмову напередодні мого 80-річчя, це було 2010 року, я й гадки не мав, що мене лише п'ять років і доведеться ще раз пережити такі ж відчуття, як у дитинстві. І хоча на сході нашої країни зараз триває так звана гібридна війна, але, повірте, серце болить за наших співвітчизників, воїнів, які повертаються додому інвалідами. Наше покоління має статус «діти війни», але дуже гірко та важко повірити, що в Україні зростає вже нове покоління тих, хто народився під свист кулеметних черг, під вибухи мін і снарядів. Не хочеться, аби повторилися історії з мого дитинства, бо нині це болі, тяжкі спогади. Коли фашисти 1941 року вдерлися на нашу землю, батька мобілізували на фронт, я залишився в сім'ї за старшого. У травні народився молодший брат, а у червні, як відомо, розпочалася війна. Так

ми опинилися на окупаційній території.

– Що найбільше врізалось у пам'ять з тих часів?

– Пам'ять зберегла лише деякі фрагменти життя до війни, я ж народився 8 листопада 1930 року. Сім'я була незаможною, батько працював спочатку конюхом у колгоспі, а згодом – кілька років завгоспом. Мати трудилася у полі й до початку Другої світової війни, не маючи освіти, очолювала ланку жінок-колгоспниць. Пригадую, як вона розповідала, що 1938 року, за досягнуті успіхи у вирощуванні врожаю коріандру, її делегували в Москву на Всесоюзну сільськогосподарську виставку та нагородили грамотою. 1944 року після звільнення від німецької окупації ми отримали повідомлення, що батько загинув на фронті. До березня 1944 року я з мамою та півторамісячним братом перебували на окупованих німцями землях. До початку війни закінчив чотири класи сільської школи, із шестирічного віку пас корову, згодом працював на сільськогосподарських роботах – нарівні з чоловіками орав, рихлив і боронував землю кінями, був поводителем коней на сівбі, сівником. Особливо запам'яталося збирання зернових жаткою. Тоді запрягали четверо коней в ряд (два попереду, два позаду) і вони її тягнули. Двома парами задніх коней керував жаткар, який сидів на кріслі цієї конструкції, а двома передніми, верхом на коні, інший. Здається, нічого особливого, але для хлопчини, який недоїдав і ледь тримався на ногах від втоми, ця робота була справжнім

Професор Анатолій ФРАНЧУК:

до скирти або ж молотарки. Був вантажником у колгоспі. Зерно транспортували в мішках на складі, розташовані за 30 кілометрів, їхали, сидячи прямо на тих мішках у кузові автомашини, а потім їх складували. Потрібно було обережно нести мішок, йдучи дощкою на верхівку насипаної із зерна гори, бо інакше міг упасти та покалічитися. Роботу, яку я переробив у колгоспі, важко й перелічити, це була важка, виснажлива праця, за яку отримував копійки.

– У вас багато власних життєвих історій з Другої світової, пригадуєте, ви розповідали, як німецький офіцер урятував наших людей?

– Під час війни в сусідньому селі дислокувався невеликий партизанський загін. І от, коли німці відступали, радянські проводили військові напади на деякі їхні підрозділи. Але завершувалися такі операції доволі трагічно, приміром, у сусідньому селі, де мешкало понад 500 осіб, німці зігнали всіх на площу й хотіли розстріляти. Щоправда, знайшовся один шляхетний німецький офіцер рейхкомісаріату та врятував цих людей від смерті.

У нашому ж маленькому селі на 37 хат трапилося, що ці ж партизани обстріляли німецьку автомашину, яка в'їхала в село. Здавалося, ніби й обійшлося без жертв з обох боків, машина з німцями поїхала. А того ж дня, коли вже трохи звечоріло, наше село оточили німці з бронетех-

нікою. Що тоді здійснювалося: фашисти розпочали справжню стрілянину серед села. Як нині, перед очима непроглядний туман, навколо німці та я з мамою, в якій на руках мій молодший братик серед канонади та свисту куль. Ми потрапили під шалений автоматний обстріл німців, які йшли шеренгою полями в напрямку села. Тоді я й не здогадувався, що одна з них могла й у нас влучити. Гадаю, ми залишилися живі випадково. Був сильний туман, який просто нас заслонив і завадив вести прицільний вогонь. Проте німці застрілили вагітну жінку біля тієї ж хати, де відбувся обстріл автомашини. В деяких хатах, очевидно, хотіли залякати, вони безприцільно стріляли з вогнепальної зброї. Ми ж забігли в якусь хату, а там таких «біженців» кількадесят. Помітив, як один чоловік прослизнув на горище. Слідом на порозі з'явив-

але з розповіді мами знаю, що ми дуже бідували. Зате добре пригадую 1947 рік. Тоді я був учнем і щодня ходив пішки до школи понад п'ять кілометрів. Бувало, прийдемо зі школи, а їсти нема що – хоч б хліба де знайти, у мене часто запаморочення було через недоїдання. Мама, аби нас врятувати, варила супи з лободи, також додавала їй у паляниці, бо борошна на хліб взагалі ніхто не бачив. Зі школярським приладдям також сутужно було, не вистачало підручників, чорнил і зошитів. Мої шкільні університети минули за правилом: хочеш навчатися – гайда на вихідні дні за 12 кілометрів до селища, аби купити, до того ж не зошити, а хоча б якийсь чистий папір, на якому можна було б писати.

«МЕНІ ЩАСТИЛО НА МУДРИХ НАСТАВНИКІВ»

– Хто відчинив вам двері у світ медицини?

– Вважаю, що сама доля їх відчинила. Напевно, так, як в Шевченка: «Вона взяла мене маленького за руку... учися, сер-

пеклом, особливо у спекотні літні дні, коли доводилося їздити верхи на спітнілому коні, без сідла чи будь-якого іншого захисту. Згодом, уже коли подорослішав і нас звільнили від окупантів, мене вже долучали до більш важкої роботи – косив траву, пшеницю у полі, возив снопи на возі кінями

пеклом, особливо у спекотні літні дні, коли доводилося їздити верхи на спітнілому коні, без сідла чи будь-якого іншого захисту. Згодом, уже коли подорослішав і нас звільнили від окупантів, мене вже долучали до більш важкої роботи – косив траву, пшеницю у полі, возив снопи на возі кінями

(Зліва направо): А.М. КАРПЕНКО – будівельник, Герой соціалістичної праці, М.М. ЛИТВИН – секретар міському партії, М.Г. МЕЛЬНИЧУК – секретар парткому медінституту, Є.О. ДОЛИНЮК – двічі Герой соціалістичної праці, І.С. СМІЯН – проректор з навчальної роботи медінституту, професор, Н. КОЗУБ – ткаля бавовняного комбінату, І.О. СИТНИК – проректор з наукової роботи медінституту, професор, А.Ю. ФРАНЧУК – декан лікувального факультету, доцент (1970-ті роки)

ся гітлерівець і запитує: «А де ж господар?». Усі мовчимо, а він нишпорить ліхтариком по кутках, очевидно, що чоловіка того шукав, але, на наше щастя, чомусь про горище не подумав, це нас уже вдруге врятувало від розстрілу. Через багато років опісля цієї історії з мого життя нагадала мені й Хатинська трагедія в Білорусі, коли я з групою туристів оглядав цей меморіал.

– У повоєнні роки, хоча й перемогли фашиста, але життя кращим не стало...

– У 1932-1933 роках наша сім'я, як і мільйони інших українців, пережила голодомор, щоправда я цього не пам'ятаю,

денько, колось з нас будуть люди...». І я учивсь. 1947 року, після семирічки, вступив до Кам'янець-Подільської фельдшерсько-акушерської школи. Взагалі ж ця ідея спала мені на думку, коли одного разу я потрапив до помешкання сільського фельдшера й побачив, як він живе, приймає та лікує пацієнтів, простих людей з навколишніх сіл. Мабуть, ця «картинка» десь так запала в мою підсвідомість, що аж зринула в юності, бо ж насправді мріяв чомусь про авіацію, хотів бути пілотом. Але доля розпорядилася інакше. І ось я став студентом-медиком. Студентське життя було невеселим через постійне відчуття голоду.

«НАЙБІЛЬШЕ ТІШИТЬ, ЩО ВСЯ СПРАВА МОГО ЖИТТЯ НЕ БУЛА ДАРЕМНОЮ, ВОНА ПРИНЕСЛА КОРИСТЬ ЛЮДЯМ І ЖИВЕ В МОЇХ УЧНЯХ»

Як і багатьом іншим, довелося пізнати спочатку талонну, а згодом карткову систему на продукти харчування. Добре запам'ятовалося, що на талон замість м'яса отримували несмачну кільку. Хліба не було зовсім, доводилося обходитися сухарями, які готувала й привозила мама. Хліб можна було купити в продуктовому магазині вже після скасування карткової системи. Гуртожитком нас навчальний заклад не забезпечував, тому доводилося мешкати з товаришами на приватній квартирі. Навчаючись в школі та технікумі, під час канікул працював у колгоспі на різних сільськогосподарських роботах. Коли закінчив фельдшерсько-акушерську школу в Кам'янці-Подільському, кілька років працював у селищі Базалія, що на Хмельниччині, фельдшером. І лише згодом наважився вступити до медінституту, який 1964 року закінчив з відзнакою, це був Тернопільський державний медінститут.

– Відтак доля повела Вас далі сходинкою за сходинкою до вершин науки...

– Насправді мені щастило на мудрих наставників – вчителів, добропорядних викладачів, які допомагали опанувати і ази, і вищий пілотаж акушерської науки. Мені таланило на колег, які підтримували і в одній команді ми працювали на пріоритет – здоров'я матері та дитини. Це – справжні майстри своєї справи, високопрофесійні фахівці та водночас звичайні люди, але, як мовиться, з великої літери. Були у моєму житті й непересічні особистості, не із світу медицини, але не менш відомі, захоплені своєю справою люди, як приміром, двічі Герой соціалістичної праці Євгенія Долинюк. Познакомився з нею, коли сам був студентом і зі студентським загоном збирав кукурудзу в селі Боршківці Борщівського району в її ланці. Згодом цікаві зустрічі відбулися, коли уже в статусі викладача їздив на збирання врожаю з групою студентів.

Своїм фаховим зростанням як науковця завдячую тодішньому ректору медінституту, професору Петрові Омеляновичу Огію, професорам Миколою Олександровичу Шилку, Олександром Олександровичем Воронцову.

Вдячний першому ректорові нашого університету, професору Петрові Омеляновичу Огію, який посприям, аби після закінчення інституту мене зарахували в клінічну ординатуру за спе-

ціальністю «акушерство та гінекологія». Це проклало мені дорогу в науку, набуття фаху педагога та лікаря акушера-гінеколога. Першим моїм вчителем був завідувач кафедри акушерства та гінекології, професор М.О. Шилко. Він досить багато приділяв мені часу, а я ж відвідував і забезпечував наочним матеріалом усі лекції професора та доцентів, які вони читали студентам, а також практичні заняття викладачів у групах студентів з різних тем акушерства та гінекології. Вчена рада рекоменду-

вала мене на наукову роботу в клінічну ординатуру на два роки. Але мій вчитель, професор Микола Олександрович Шилко, написав прохання ректорові, аби ще продовжити цей термін для написання кандидатської дисертації. Я поїхав з цим листом до міністра МОЗ і він дозволив. Так з'явилася моя кандидатська дисертація «Свертывающая и противосвертывающая система крови у новорожденных, родившихся в асфиксии». Давно це було, нині у мене вже свої учні,

які мають наукові ступені, звання, але спогади про небайдужих людей у моєму житті ніколи не згубляться з пам'яті, вони гріють мене й тепер.

З 1967 до 1984 року я працював під керівництвом завідувача кафедри акушерства та гінекології, професора Олександра Олександровича Воронцова. Завдяки йому я удосконалювався як педагог, науковець і лікар. Варто зауважити, що саме за часів його керівництва розпочалися наукові дослідження з вивчення імунологічних порушень при запальних процесах внутрішніх статевих органів жінки. На основі

цих досліджень я виконував докторську дисертацію. Під час цієї роботи були налагоджені сучасні методи вивчення клінічного та гуморального імунітету крові при запальних процесах внутрішніх статевих органів жінки. Вдячний лауреату Державної премії України, професорові С.А. Сморгуню та його учневі – професорові К.С. Волкову, які допомогли мені провести субмікроскопічні імуноморфологічні дослідження. Значний вклад у розробку цієї методики вніс і тодішній ректор, член-кореспондент АМН України, професор Іван Семенович Сміян. За його сприяння ми придбали спектофотометр, хемоліумінометр, це дозволило розширити спектр наукових досліджень при акушерсько-гінекологічній патології та успішно виконувати дисертаційні роботи. Завдяки дослідженням, які я проводив, а згодом їх продовжили й мої учні, вже з додатковим вивченням перекисного окислення ліпідів і антиоксидантної системи, вдалося значно покращити лікування запальних процесів внутрішніх статевих органів та іншої акушерсько-гінекологічної патології жінки. Зокрема, знайшло ефективне й науково обґрунтоване використання лазерної та магнітолазерної терапії, застосування медичних препаратів, як-от: лізоцим, теактивін, тимолін, диоксидин, хлоргексидан, ентеросгель, полісорб, трекрезан, ехінацея, силлард П, тардиферон, ферроградумет та інші.

Узагалі ж часи, коли я працював на кафедрі акушерства та гінекології лікувального факультету, а згодом очолював цей підрозділ, були надзвичайно плідними й водночас важкими, насиченими подіями. Часто доводилося виїжджати у районні центри для надання допомоги гінекологічного профілю породіллям, роділлям. Діапазон оперативних втручань розширився – не раз доводилося виконувати доволі складні оперативні втручання, я навіть оволодів операцією Вертгейма при онко-

логічній патології шийки матки. Впровадили у ті часи й екстраперитоніальні кесареві розтини – для профілактики септичних захворювань у післяопераційному періоді.

«БІЛЬШІСТЬ МОЇХ УЧНІВ ПРАЦЮЮТЬ НА ВИКЛАДАЦЬКІЙ РОБОТІ».

– У нашому університеті Ви успішно пройшли майже 50-літній трудовий шлях – від клінічного ординатора до професора кафедри акушерства та гінекології медичного факультету, яку очолювали впродовж 15 років, виховали не одне покоління талановитих учнів. Кажуть, що сила вчителя – в його учнях, а ви як вважаєте?

– Найбільше тішить те, що вся справа твого життя не була даремною, вона принесла користь людям і живе у твоїх учнях. Це, напевно, мрія кожного вчителя й, власне, те, заради чого ми трудилися. Більшість моїх учнів працюють на викладацькій роботі в нашому університеті та мають вчені звання професорів, доцентів.

Мені приємно, що мої учні – професори Алла Бойчук, Лариса Маланчук, Світлана Геряк очолюють кафедри акушерства та гінекології Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, доцент Алла Котик. Професор Алла Бойчук – голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій, редактор журналу «Актуальні питання акушерства та гінекології», голова Тернопільської обласної асоціації акушерів-гінекологів України. Мій учень – заслужений діяч науки і техніки України, професор Стефан Хміль упродовж певного часу був завідувачем кафедри акушерства та гінекології №1, а тепер – на посаді професора цієї кафедри. Відкрив власну клініку та успішно займається су-

часною репродуктологією. Приємно зазначити, що до нього звертаються жінки з непліддям не лише з України, а й інших країн світу. Всі професори мають своїх учнів і продовжують розвивати науку в галузі акушерства та гінекології. Є й учні з науковими ступенями, але які працюють в практичній медицині – це кандидат медичних наук, головний лікар Тернопільського обласного перинатального центру Віктор Куценко, завідувач другої тернопільської міської лікарні Галина Колочун, акушер-гінеколог Шумської ЦРЛ Т. Кушнір.

– Ваші діти та онуки також обрали медичний фах, тобто продовжили лікарську династію Франчуків?

– У мене двоє дітей – син і донька. Обоє лікарі-акушери-гінекологи, кандидати медичних наук. Донька працює акушером-гінекологом у Тернопільському обласному перинатальному центрі. Син – доцент кафедри акушерства та гінекології №1 Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського. Тішить, що й онуки пішли в медицину, щоправда, не всі – двоє працюють хірургами, одружені та вже мають дітей. Один закінчив Тернопільський національний технічний університет і працює за кордоном. Одна внучка закінчила медичний ВНЗ, зараз навчається в магістратурі, а друга – студентка 6-го курсу Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

– Анатолію Юхимовичу, які захоплення нині вам найбільше до душі?

– Ще коли працював в університеті, влітку багато часу разом з дружиною проводили на дачі. Зараз дружина керує, а я виконую «чорну» роботу – копаю город, згрібаю старе листя, обрізую старі гілки на деревах. Вирощуємо овочі, доглядаємо плодоягідні культури й фруктові дерева. Взимку більше часу присвячую читанню – не полишаю цікавитися матеріалами, які друкують профільні медичні журнали, читаю статті наукових конференцій з акушерства та гінекології, а також періодичну пресу, зокрема й «Медичну академію», художню літературу. Багато часу нині приділяю спілкуванню з дружиною, бо раніше, його забирала робота, а зараз ми можемо обговорити якісь політичні події, присвятити його сімейним справам. Марта Михайлівна не лише чудова жінка, а й талановитий науковець, раніше працювала доцентом в ТДМУ, знаю, що її любили студенти, бо цікаво читала лекції, тепер працює викладачем медичного коледжу. Вона – гарний фахівець і найкраща жінка в моєму житті.

– Дякую, Анатолію Юхимовичу за цікаву розмову та від колективу редакції «Медичної академії» бажаю вам у новому році всляких гараздів – міцного здоров'я, мирного неба, щоб втілилися всі ваші мрії, а внуки та діти тішили своїми здобутками. Нехай не полишає вас відчуття окриленості, насолоди від життя!

**Лариса ЛУКАШУК,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

ЯРОСЛАВ ЧИШКЕВИЧ: «ЗИМОВІ КАНІКУЛИ – ЦЕ ЧУДОВА НАГОДА ПОБУТИ З РІДНИМИ»

Ярослав Чишкевич – студент 2 курсу медичного факультету, староста потоку (спеціальності «медичина» з нормативним терміном навчання). Зустрілася з ним після завершення зимової екзаменаційної сесії. Попросила юнака розповісти про своє навчання, про те, чим захоплюється у вільний час, про плани на майбутнє.

– Сесія – напружений час для студентів. Результатом задоволені?

– Так. На іспиті з медичної хімії отримав якнайбільшу кількість балів. Це одна з моїх улюблених дисциплін, яку, переконаний, майбутній лікар має знати на «відмінно».

– Свій шлях до здійснення мрії – стати медиком ви розпочали...

– ... з Рівненського медичного коледжу. Тут здобув освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого медичного спеціаліста за спеціальністю «медсестринство». Отримав диплом з відзнакою й зробив наступний крок: продовжив навчання в ННІ медсестринства ТДМУ, де готують фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Навчання поєднував з роботою – працював за своїм першим медсестринським фахом

у відділенні анестезіології та інтенсивної терапії лікарні швидкої допомоги в Тернополі. Через рік подав документи для вступу на 2 курс медичного факультету ТДМУ, бо впевнився: бути лікарем – моє покликання. До слова, заявку про вступ подав також до Одеського медуніверситету й за результатами ЗНО був рекомендований до зарахування на бюджетну форму навчання. Але вирішив, що Тернопіль рідніший і ближчий, адже мій тато родом з Тернопільщини й свого часу теж закінчував наш університет. Тож з оригіналами документів прийшов до приймальної комісії ТДМУ та нині є студентом контрактної форми навчання.

– Родом звідки?

– З Рівного.

– Обравши лікарський фах, продовжили родинну традицію?

– Так, мій дідусь був головним лікарем в одній з лікарень на Тернопільщині, згодом працював терапевтом у першій міській лікарні. Бабуся – медсестра. На жаль, дідусь помер, коли моєму татові було лише п'ятнадцять. Батьки свого часу закінчили наш університет. Тато – онкохірург, завідує поліклінікою Рівненського обласного онкодиспансеру. Мама – лікар-інфекціоніст, працює в міській лікарні у Рівному.

– Тобто, будете медиком...

– ... у третьому поколінні. Брат Олексій після закінчення школи теж збирається подавати документи до медичного коледжу, потім – в університет. Про майбутню ж професію наймолодшого братика Мирона мовити рано, бо він ще до садочка ходить.

– Яка царина в медицині найбільше приваблює?

– Хірургія. Щоправда, який напрямок обрати ще не визначився.

– Як вдається поєднувати навчання з роботою в лікарні?

– Це нелегко, але цілком реально, головне – правильно організувати власний час. Ставши студентом медичного факультету, продовжую працювати у відділенні анестезіології та інтенсивної терапії, але вже на півкваліфікаційному рівні. Робота мені подобається, а вчитися й працювати в лікарні цікавіше, ніж лише вчитися. Хоча спочатку було важко психологічно. Адже це відділення має свою специфіку й хворі тут потребують особливої уваги та інтенсивного догляду. Перші три місяці роботи видалися найскладнішими. Дуже вболівав за пацієнтів, яких спіткала важка недуга, виснажуючи себе психологічно. Проте поступово навчився керувати власними почуттями, виробив професійні навички спілкування.

– Часто випадають нічні чергування?

– Головним чином, на вихідні, але, буває, що й серед тижня. В мої функції входить доглядати за хворими, яким після операції не можна підніматися з ліжка, ставити крапельниці.

– Розкажіть про якийсь цікавий випадок.

– Їх чимало. Ось хоча б недавній курйоз з прооперованою бабусею, яка вночі захотіла додому. «Я тісто замісила й поставила в тепле місце, щоб підійшло. Треба пиріжків наліпити», – хвилювалася старенька. Коли заспокоїлася – знову поринула в сон.

– На дозвіллі яким справам віддаєте перевагу?

– Читанню. В пріоритеті – фахова література та наукова фантастика. Улюблений автор – польський письменник Станіслав Лем, до речі, лікар за освітою. Особливо сильне враження справили його романи «Високий замок» – про львівське дитинство письменника, «Мир на землі» та цикл науково-фантастичних оповідань про пригоди астронавта й дослідника космосу Йогана Тихого, написані з властивим Лему тонким гумором. Але оскільки вчуся та працюю, то вільного часу мало. Якщо ж випадає можливість відпочити – подорожую. Мандрівки урізноманітнюють життя, роблять його яскравішим. Серед країн, де вже побував, – США, Франція, Нідерланди, Бельгія. Цього літа їздив

у Нідерланди. Амстердам дуже мені сподобався. Після Нью-Йорку це найкраще місто, де я був.

– Чим полонив вас Нью-Йорк?

– Кажуть, що більше місто, то більше можливостей для молоді. Я побував у Нью-Йорку 2015 року. Перейшов на 4 курс медичного коледжу й влітку поїхав за туристичною візою в гості до родичів, які живуть і працюють у США. До слова, родичі теж медики. Тітка, приміром, випускниця ТДМУ, нині працює лікарем у шпиталі в Флориді. Звичайно, мені було цікаво побачити, як працює лікувальний заклад у США, так би мовити, зблизька.

Що вразило особливо? Розмаїття людей і культур в одній країні. Планую під час наступних літніх канікул взяти участь в програмі Work and Travel – поїхати, попрацювати, попрактикуватися в знанні англійської та збагатитися новими враженнями про США.

– Що для вас зимові канікули?

– Можливість побути вдома і разом з рідними відсвяткувати Різдво.

– Колядувати будете?

– Неодмінно. І з благодійним вертепом ходитиму. Різдвяні колядки, вертеп та кутя – чудовий початок нового, 2018 року!

Лідія ХМІЛЯР

ОБ'ЄКТИВ

Іноземні студенти ТДМУ під час відвідин приватної етногалереї «Спадок» у Тернополі долучилися до українських народних традицій
Фото Миколи ВАСИЛЕЧКА

НАВЧАЛЬНІ ТА ДОБРОЧИННІ ПРОЕКТИ В РАМКАХ ЄМСА

Представники Тернопільської філії Європейської асоціації студентів-медиків, які є студентами Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, під завершення 2017 року провели тематичне засідання організації та відвідали добродійний фонд «Карітас».

Зустріч представників ЄМСА відбулася в центрі симуляційного навчання ТДМУ й була присвячена методам катетеризації.

Спершу директор центру Галина Цимбалюк детально розповіла про різні види урологічних катетерів, їх призначення та специфіку використання. Вона поділилася своїм практичним досвідом щодо їх встановлення.

Після теоретичної частини засідання Європейської асоціації студентів-медиків майбутні лікарі перейшли до відпрацювання практичних навичок.

«Дуже приємно, що юнаки та дівчата мають бажання вдосконалюватися, хочуть знати більше, набути практичний досвід. Упродовж кількох днів лідери організації до досконалості відпра-

цьовували навички, аби поділитися своїми знаннями з іншими», – зазначила Галина Цимбалюк.

Також до дня Святого Миколая ініціативна група ЄМСА збрала теплі речі та продукти харчування й передала їх до благодійного фонду «Карітас», куди звертаються незахищені верстви населення за допомогою. Нагадаємо, що в соціальній ідальні щодня мають можливість пообідати ті, хто перебуває за межею бідності.

«У Польщі є традицією напередодні великих свят і загалом допомагати такій організації, як «Карітас», яка опікується хворими людьми, особами похилого віку й безхатченками. До навчання в ТДМУ я разом зі своєю мамою постійно приносили речі та їжу. Тепер зорганізувала таку добродійну акцію в Тернополі», – розповіла голова Тернопільської філії ЄМСА Зюанна Бетковяк.

Прес-служба ТДМУ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НОВОНАРОДЖЕНИМ

Відбулася регіональна науково-практична конференція з міжнародною участю для неонатологів Тернопільської області «Актуальні питання надання медичної допомоги новонародженим».

На конференцію запросили гостей з Польщі — проф. Барбару Круляк-Олейник, керівника кафедри неонатології Вро-

Барбара КРУЛЯК-ОЛЕЙНИК – професор (Польща)

лавського медичного університету, доктора Агнешку Яловську.

Конференцію зорганізували на базі Тернопільської обласної дитячої клінічної лікарні. Головний лікар цього закладу, доктор меднаук Григорій Корицький привітав польських колег, підкреслив важливість такого за-

ходу й висловив сподівання на подальшу співпрацю неонатологів Тернопілля та Вроцлава.

Програму конференції присвятили обговоренню важливих питань та нерозв'язаних проблем у неонатології.

Професор Барбара Круляк-Олейник поділилася з неонатологами краю польським досвідом виходжування передчасно народжених дітей у відділенні інтенсивної терапії, з їх раннім ентеральним харчуванням за допомогою молозива, грудного молока. Навела дані щодо передчасної народжуваності, вони свідчать про зростання числа недоношених у Польщі. З року в рік збільшується оцінка грудного молока для вигодовування передчасно народжених, оскільки основний склад молозива чи материнського молока відповідає функціональним особливостям шлунково-кишкового тракту недоношеної дитини. Професор підкреслила цінність навіть кількох крапель молозива для передчасно народженої дитини, а також важливість молока II фази для вигодовування немовлят з дуже малою масою тіла, що прирівнюється за своїм складом до фортифікації ентерального харчування.

Водночас професор представила досвід лікування респіраторних порушень у передчасно народжених дітей Нижньосілезького воеводства Польщі (Вроцлав), що відповідає європейським рекомендаціям 2016 року.

У доповіді було представлено

Галина ПАВЛИШИН – завідувач кафедри педіатрії №2, професор

результати сучасних метааналізів щодо ефективності застосування неінвазивних методик введення сурфактанту в передчасно народжених дітей з короткотривалими та віддаленими наслідками. Неінвазивні методики – LISA, INSURE широко використовують в Європі, до того ж недостатньо у Польщі, і не є поширеними в Україні.

Доктор Агнешка Яловська поділилася досвідом роботи перинатальної паліативної служби у Вроцлаві. Йдеться про програму «Razem» («Разом»), яка підтримує батьків у найважчі хвилини життя, коли пренатально діагностовані тяжкі недуги в плода, коли дитя народжується зі складною вадою розвитку або генетичною патологією. Саме в цей час батькам надають комплексну опіку – медичну, психологічну, ду-

ховну, соціальну. В таких випадках, починаючи з перинатального періоду, батьки усвідомлюють можливість краще використати час вагітності – побути всією родиною разом з дитиною. Вони відчувають «дар часу», що дуже часто це єдині моменти життя, спільного життя з дитиною. Батькам допомагають спланувати та організувати все, що вони вважають найважливішим для їхньої дитини (одяг, іграшки, іменні речі, відбитки пальчиків тощо). Батьки усвідомлюють цінність життя дитини, навіть якщо це дуже коротке життя.

Медична опіка такої родини й дитини полягає в тому, що батькам допомагають зрозуміти недоцільність агресивних методів лікування після народження дитини. Однак дитина не позбавлена теплового комфорту (контакт шкіра до шкіри), годування (грудне вигодовування, зонд, пляшечка), а також терапії для полегшення страждань при болю, судомках, лихоманці, задишці. На запитання «Чи справді це важливо?», доктор Агнешка Яловська навела приклади міркувань батьків, що свідчили про необхідність перинатальної паліативної служби.

Професор ТДМУ Галина Павлишин акцентувала увагу неонатологів краю на сучасних європейських рекомендаціях щодо діагностики та лікування сепсису у новонароджених. Нині проблема неонатального сепсису

залишається актуальною як для Європи, так і для країн, що розвиваються.

У передчасно народжених дітей сепсис зустрічається у 20 разів частіше, ніж у доношених. Галина Андріївна навела сучасні дефініції неонатального сепсису, відповідно до рекомендацій 2016 року, діагностичні маркери та менеджмент при підозрі на неонатальну інфекцію.

У рамках регіональної конференції відбулися цікаві зустрічі наших польських гостей з керівництвом університету – проректором з наукової роботи, професором Іваном Кліщем, керівниками лікувальних закладів – Тернопільської обласної дитячої клінічної лікарні, обласного пе-

Агнешка ЯЛОВСКА – доктор (Польща)

ринатального центру «Мати та дитина», на яких обговорили перспективи щодо подальшої співпраці в наукових і практичних напрямках.

Галина ПАВЛИШИН, завідувач кафедри педіатрії №2, професор

ДАТА

3 січня відзначила ювілейний день народження ветеран ТДМУ, кандидат медичних наук Марія Ярославівна ЯСНИЦЬКА.

Вельмишановна Маріє Ярославівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а згодом, після п'яти років практичної лікарської роботи, успішно пройшли майже 30-літній трудовий шлях аспіранта кафедри пропедевтичної терапії, асистента кафедри шпитальної терапії, кафедри внутрішньої медицини.

Колектив університету глибоко поважає й щиро шанує Вас як відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-терапевта, досвідченого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як куратора студентських груп, відповідальної за ви-

ховну роботу на шостому курсі медичного факультету, лектора товариства «Знання», впродовж понад 10 років – профорга кафедри. Ваша професійна та громадська діяльність відзначені численними грамотами й подяками адміністрації університету.

Ваші порядність, працелюбність, жіночність, людяність, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна Маріє Ярославівно, доброго здоров'я, людського тепла, добробуту, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, активного та щасливого довголіття.

Бажаємо щастя, здоров'я і сили, Щоб довгі літа плечей не схилили, Щоб спокій і мир панували на світі, Щоб радість знайшли Ви в онуках і дітях!

Ректорат і профком ТДМУ імені І.Я. Горбачевського

15 січня відзначатиме ювілейний день народження ветеран ТДМУ Людмила Юріївна ЛАЗАРЧУК.

Вельмишановна Людмילו Юріївно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

Після закінчення філологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка, вчителювання, роботи завучем середньої школи в стінах Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського Ви успішно пройшли 13-літній трудовий шлях викладача української мови.

Окрема сторінка Вашої професійної діяльності – багаторічна робота екзаменатором в приймальних комісіях нашого інституту, академії, університету.

Колектив університету глибоко поважає й щиро шанує Вас як досвідченого педагога та вихователя студентської молоді, за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Особливо цінуємо Вашу участь у створенні методичних матеріалів щодо викладання української мови, зокрема для студентів-іноземців, у медичному навчальному закладі,

Вашу любов до рідного слова, сприяння формуванню загальної культури майбутніх лікарів, їх патріотизму, активній громадянській позиції.

Ваша професійна та громадська діяльність відзначені медаллю «Ветеран праці», знаком «Відмінник народної освіти», численними грамотами й подяками.

Ваші порядність, працелюбність, здоровий спосіб життя, жіноча чарівність, інтелігентність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановна Людмילו Юріївно, доброго здоров'я, людського тепла, душевного спокою, добробуту, родинного благополуччя й затишку, активного та щасливого довголіття.

Нехай добром наповнюється хата, Достатком, щирістю і сонячним теплом,

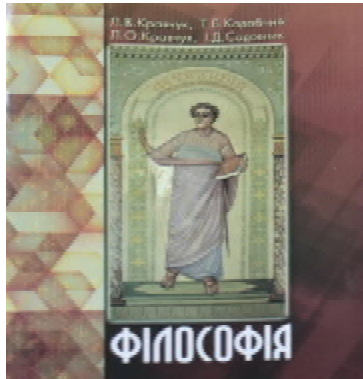
Хай буде вірних друзів в ній багато, Прихильна доля огорта крилом!

Ректорат і профком ТДМУ імені І.Я. Горбачевського

РЕПРЕЗЕНТУВАЛИ ПОСІБНИК «ФІЛОСОФІЯ»

У бібліотеці ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського відбулася авторська презентація посібника до програми курсу «Філософія» для студентів вищих медичних навчальних закладів. Посібник, який затвердила вчена рада ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського й рекомендувала кафедра філософії та суспільних наук, вийшов друком у видавництві ТДМУ «Укрмедкнига». Авторами є доценти кафедри філософії та суспільних наук Леонід Кравчук, Тарас Кадобний, кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри загальної хімії Лариса Кравчук й Іван Садовник. Як сказано в анотації, за формою й змістом посібник є комплексним поєднанням навчально-методичних та евристичних

«Терполяни» з невеличкою концертною програмою. Привітавши гостей, ведуча свята – студентка 1 курсу стоматологічного факультету Олеся Цвігун запросила до слова доцента кафедри філософії і суспільних наук, кан-

дидат історичних наук Олега Пилипишина. Як він зазначив, потреба в такому посібнику на зрівала давно й дуже добре, що він побачив світ. Книга допоможе студентам опанувати важливу та цікаву науку філософію, навчить краще розуміти світ.

Щирі вітання з нагоди виходу навчального посібника висловив заступник міського голови Тернополя Леонід Бицюра.

– В ієрархії людських душ з точки зору мудрості й моральних чеснот перше місце посідає душа філософа, – процитував Леонід Васильович давньогрецького філософа Платона, зазначивши, що й нині ці слова актуальні. Суспільство шукає духовні цінності, на які можна опиратися, щоб рухатися далі, і філософія до них скеровує.

Присутній на презентації кандидат філософських наук, професор Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя Василь Ніконенко теж високо оцінив видання:

– Дуже хороший посібник, який містить цікаві теоретичні та проблемно-пошукові завдання, тести й вправи, що розвивають нешаблонне мислення.

Доцент кафедри медичної фізики, діагностичного та лікувального обладнання ТДМУ Валерій Дідух, який є також автором кількох поетичних збірок і краєзнавчих книг, вихід нового посібника «Філософія» назвав важливою подією. Валерій Дмитрович нагадав вислів видатного французького філософа та математика Р. Декарта, що філософія схожа на дерево, коріння якого – метафізика, стовбур – фізика, а гілки – всі інші науки, які зводяться до трьох головних: медицини, механіки, етики. І зазначив, що філософія дає відповіді на питання, які здавна хвилюють людство.

Доцент кафедри медичної біохімії Тетяна Ярошенко вихід книжки у світ порівняла з народженням дитини.

– Тішимося появі нового по-

(Зліва направо, на передньому плані): Тарас КАДОБНИЙ та Валерій ДІДУХ – доценти ТДМУ

сібника, вітаємо авторів і бажаємо й надалі плідної праці та нових здобутків.

Доцент кафедри філософії та суспільних наук ТДМУ й один з авторів Тарас Кадобний розповів: «Вивчаючи історію кафедри, звернув увагу, що останній навчально-методичний посібник з філософії був виданий ще 1995 року. Так народився задум розробити новий. Нині триває підготовка до друку англійськомовного посібника, який планують видати 2018 року».

Тарас Богданович подякував за підтримку колегам з кафедри філософії і суспільних наук, кафедр медичної фізики, діагностичного та лікувального обладнання, української мови, іноземних мов, а також рідним – за розуміння та турботу. І розповів, що у задумах – видати посібник з філософії для аспірантів, а також підручник з української жестової мови «Медична термінологія та анатомія людини». А вже ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського перший з медичних вишів України зорганізував курси з вивчення жестової мови.

Доцент Леонід Кравчук також

висловив щире подяку завідувачу кафедри філософії та суспільних дисциплін Ірині Мельничук, завучу кафедри Олегу Пилипишину, керівництву та вченій раді університету за сприяння у видавництві посібника.

Ліричну нотку в презентацію книжкової новинки внесли учасники концерту. Студентка 3 курсу медичного факультету Лілія Іськів, акомпануючи собі на бандурі, виконала пісні «Лелеча доля» та «Козачка». Студентка 1 курсу стоматологічного факультету Яна Владика заспівала попури з відомих українських пісень. Першокурсники стоматологічного факультету Інна Гевал і Максим Каліш полонили серця глядачів прекрасним танцем.

Директор бібліотеки Олена Проців тепло подякувала гостям. Авторам посібника «Філософія», який поповнив фонди бібліотеки, й всім науковцям університету Олена Ярославівна побажала успіхів у підготовці нових підручників і навчальних посібників, а студентам – відмінних знань.

Лідія ХМІЛЯР

(Зліва направо): Леонід БИЦЮРА – заступник міського голови Тернополя, Василь НІКОНЕНКО – професор ТНТУ ім. І. Пулюя

матеріалів, що сприяє його використанню при виконанні теоретичних, практичних і самостійних завдань у процесі вивчення програмного матеріалу.

На презентацію завітали студенти, викладачі, а також учасники науково-краєзнавчої студії

дидата історичних наук Олега Пилипишина. Як він зазначив, потреба в такому посібнику на зрівала давно й дуже добре, що він побачив світ. Книга допоможе студентам опанувати важливу та цікаву науку філософію, навчить краще розуміти світ.

З НАШОЇ ПОШТИ

МОЯ УЛЮБЛЕНА ПРОФЕСІЯ

Стоматологія – моя дитяча мрія, сподівалася, що може здійснитися. Тривалий шлях торувала до своєї мети: від лікаря-стоматолога – до лікаря-стоматолога-хірурга вищої категорії, доцента кафедри хірургічної стоматології ТДМУ. З Божої ласки здобула визнання, професіоналізм і пошану колег, вдячність пацієнтів. Жодного разу не пошкодувала, що обрала саме цю спеціальність. Вдячна своїм рідним, які завжди і в усьому мене підтримують, розуміють та всіляко допомагають.

Передусім люблю людей та стараюся надати їм своєчасну й кваліфіковану допомогу (зняти біль хворих, та, зрештою, рятувати їм життя). Я, як практичний лікар-стоматолог-хірург, з 43-річним досвідом роботи з 2011 року взялася до цілодобової ургентної служби з надання невідкладної допомоги ургентним хворим в

Тернопільській університетській лікарні у спеціалізованому відділенні хірургічної стоматології. Це єдиний стаціонарний спеціалізований підрозділ в області, який надає висококваліфіковану планову та невідкладну допомогу мешканцям Тернополя та області.

Під час чергування не лише треба пацієнтам надавати ургентну допомогу при різноманітних захворюваннях та їх ускладненнях, травмах, доводиться консультувати недужих, скеровувати на дообстеження або на амбулаторне лікування. Із задоволенням працюю в злагодженому колективі з висококваліфікованими лікарями, вчителями та наставниками, зокрема, з професором Я.П. Нагірним, завідувачем відділення О.І. Дзіхом, які контролюють якість надання допомоги та динаміку лікування, допомагають, дають поради та рекомендації.

Вдячна колегам за розуміння й підтримку та можливість співпрацювати. Насправді медсестри, молодший медичний персонал відділення – добре підготовлені кадри. Хто, як не

ми, лікарі, розуміємо їхню по сильну допомогу не лише в перер'язувальній чи операційній, відтак під час післяопераційного догляду хворого, лікування згідно з листком лікарських призначень.

Запитаєте, що дає мені практична робота ургентного лікаря-стоматолога-хірурга? Маю можливість, як доцент кафедри хірургічної стоматології, первинно донести інформацію до студентів 3-5 курсів стоматологічного та 5 курсу медичного факультетів про особливості ускладнень, методи діагностики та лікування, цікаві випадки після чергувань. Ці випадки є неординарні, не завжди мають ознаки клінічних симптомів, що висвітлюють у підручниках чи посібниках. Пояснюю, що у щелепно-лицевій ділянці інфекція може поширюватися дуже швидко, по суті, не зустрічаючи опору. Саме тому одонтогенна інфекція настільки небезпечна. Особливо характерно це для гнійних процесів. Одонтогенна інфекція може дати ускладнення. В деяких випадках той же нелікований каріозний процес може обернутися для

пацієнта життєво небезпечним станом – сепсисом, менінгітом, медіастенітом та інший. Трапляються пацієнти, в яких діагностика одонтогенних інфекцій буває скрутна. Почасти діагноз можемо встановити вже на стадії ускладнень, коли потрібне медичне втручання значного обсягу. Комплекс обстежень та лікування залежить від захворювання, дотримуємося протоколу лікування та шифру нозології. Мені допомагає в роботі ретельно зібраний анамнез (з досвідом роботи навчилася бачити та чути пацієнта), а також сучасна доступна діагностика. Після встановленого діагнозу надаю хірургічну допомогу, призначаю медикаментозне лікування із застосуванням лікарських препаратів 4-5 покоління. Контролюю динаміку одужання прооперованого пацієнта.

Хочу дати пораду молодому поколінню лікарів-стоматологів-хірургів:

- не намагайтеся приховати ускладнення;
- вчасно реагуйте на проблему, що виникла;
- не очікуйте розвитку ускладнень;
- не надавайте допомогу при неповному комплекті інструментарію та засобів;

– не надавайте допомогу при невпевненості в алгоритмі виконання допомоги;

– пам'ятайте про те, що лише 50 відсотків належить до хірургічного втручання, ще 50 відсотків припадає на динаміку огляду та лікування пацієнта;

– думайте кроком вперед (наслідки);

– не слід нехтувати поради та консультації досвідчених колег;

– своєчасне лікування вогнищ інфекції щелепно-лицевій ділянці має бути першочерговим завданням лікаря-стоматолога-хірурга;

– беріть участь у конференціях, інших наукових форумах;

– працюйте над собою, збагачуйте власний теоретичний та практичний досвід методом пізнання сучасних підходів до діагностики, лікування та профілактики захворювань у щелепно-лицевій ділянці, щоб уникнути ускладнень.

Та найголовніше:

– Любіть людей, свою професію, будьте дисциплінованими, швидко реагуйте, не забувайте про милосердя.

Наталія ГУТОР,
доцент кафедри хірургічної стоматології ТДМУ

ВАЛЕРІЙ ДІДУХ: «ФОЛЬКЛОРНА СПАДЩИНА НАРОДУ – БАГАТЮЩА»

Доцент кафедри медичної фізики та лікувальної діагностики ТДМУ Валерій Дідух щасливо поєднує талант науковця й педагога з даром поета та краєзнавця. Його наукову діяльність віддзеркалюють дві монографії з фізики (одна з них написана у співавторстві). Сім посібників (чотири створені у співавторстві) — його доробок з педагогіки. Також Валерій Дмитрович є автором 12 історико-фольклористичних книг (з них — 5 монографій) та 12 поетичних збірок. Краю, де народився, присвячена його книга «Фольклорні скарби Житомирського і Новоград-Волинського повіту Волинської губернії», видана 2012 року, а також «Повернення Зофії Рокосовської», видана роком пізніше. Напередодні 2018-го вийшла друком нова монографія Валерія Дідуха «Фольклорний світ Східної Волині XIX століття», в якій він знайомить читача з віруваннями, рідними обрядами, традиціями, звичаями, казками, оповідками, з народною медициною, прислів'ями та загадками місцевих мешканців.

У розмові з кореспондентом «Медичної академії» автор розповів, що написання книги передували ретельні пошуки документальних джерел в архівах і бібліотеках Тернополя, Львова, Луцька, Житомира, Тернопільському краєзнавчому музеї.

— Кожен народ, якщо не хоче розчинитися в морі людської спільноти, повинен бути і носієм, і оберегом своїх духовних цінностей: мови, традицій, звичаїв і обрядів, що формувалися впродовж тисячоліть за нерозривної єдності людини та навколишнього середовища, — переконалий Валерій Дідух. Нова книга — втілення його любові до рідного краю, української історії, культури.

— Терени східної Волині надзвичайно багаті на свої фольклорні скарби, — розповідає Валерій Дмитрович. — Духовна спадщина краян вражає своєю багатогранністю, про що свідчать дослідження П. Чубинського у Новоград-Волинському та Овруцькому повітах, визначного краєзнавця Волині В. Кравченка, Ю. Крашевського, О. Косач, записи Лесі Українки. Видатний дослідник етнографії Волині другої половини XIX ст. Зофія Рокосовська записала у с. Юрківщина Зв'язгельського повіту Волинської губернії (нині Новоград-Волинський район Житомирської області) майже 450 обрядових, ліричних, коліскових і баладних пісень, близько сотні казок, описала обряди, вірування краян, рослинний світ місцевості та його лікувальні властивості. Фольклорний матеріал, який вона збрала, сягає майже 400 друкованих сторінок і відтворює духовний світ жителів того села та його мову. Іван Франко писав, що «матеріал, зібраний панею Рокосовською у селі Юрківщина Новоград-Волинського повіту, є цінним у зв'язку з тим, що надзвичайно всебічно характеризує

етнографічні риси цього тісного закутка. Збирання таких матеріалів по всіх місцевостях підряд могло б кинути чимало світла на багато проблем нашої етнографії, показати географічне поширення деяких пісень, вірувань, обрядів тощо, а з другого боку — виявити серед самого населення багато відмінностей та етнографічних типів, про які зараз ми або зовсім нічого не знаємо, або ж знаємо дуже мало, хоч детальне вивчення їх є одним з основних».

Важко переоцінити й значення церковно-приходських літописів, які

написали священники с. Жолобне — Іаков Петровський, м. Ярунь — Костянтин Карпінський, с. Глибочок Житомирського повіту Волинської губернії — А. Левицький, с. Кобилле Новоград-Волинського повіту — І. Морачев.

Про те, якими були традиції та звичаї на східній Волині в XIX столітті, йдеться в одному з розділів монографії, який називається «Народний календар».

РІЗДВО

На Різдво, як і на Великодень, упродовж дня лунав дзвін. Після Богослужіння люди поверталися додому. Зранку ходили колядувати діти, а ввечері старші. Дівчата та парубки збиралися у громади, обходили сільські хати, колядували на церкву; зібрані гроші відносили попу, а пироги, ковбасу й сало їли самі. Увечері, напередодні Нового року, малі діти під вікнами хат співали короткі колядки, яких називали щедрівками, за які їм давали пироги чи копійки.

Коляди були трьох видів: перші, в яких здебільшого співали про народження Христа, звертаючись до господаря чи мешканців хати; другі — у яких зверталися до особи з особливим епітетом: «красна панна» чи «красна паничу»; треті — забавні пісні, які не мали жодного стосунку до свята, найчастіше їх співали напідпитку. Кожна коляда починалася з прохання про дозвіл колядувати.

Колядки

*Ходить проходить місяць на небі,
Зострівався з ясною зорою,
«Ой зоро, зоро, де Христос живе?
Живе Христос у пана господаря!
У пана господаря за його столом.*

*За його столом чаші сповняє.
Перша чаша з зеленим вином,
Друга чаша з кудравим пивом,
Третя чаша зо святым мирром».*
А за сім словом бувай же здоров,

*Да не сам з собою, да з своєю жоною,
З малими дітками, як місяць з зірками.*

*З Господом Богом, з високім домом;
З Ісусом Христом, з святым Рождеством.*

*Ції святка святкуй здоров,
Другіх у Бога дожидайся здоров.
Вигук: А ми хлопці молодці кажите дай Боже!*

*Нова рада, як на небі хвала,
Звізда ясна по вертепам світом осяла,
Де Христос родився, з діви сплотився,*

Як убогий чоловік в пелині сповився.

Пастушки з остатком перед тим дитятком

На колінка припадають, Бога вихваляють,

Небесному царю приносили дари,

Даруй літа щасливі цьому господарю.

Жартівлива колядка

*На високій горі
При святім соборі,
Святі обирались,
Сей день празнувати, —
День Рождество!
Со духами невидимими,
С ангелами-херувимами,
День Рождества!
С того світу батько,
С охотки порядком,
Засів од востоку,
А пророки збоку, —
День Рождества!*

*А за столом священики,
Перед столом мученики,
По припічку молодіці,
Коло їх дівіці,
День Рождества!
Миколай наш чесний
Взявся до почеси,
Перешили жбана,
Перепив до Івана.
Гужнув вельми на Параску:
Подай мені з медом пляшку!*

*Кличе Грицько Гната, —
Здоров пане брате! —
Онухрій Пахнума:
Пий до мене, куме! —
Кличе Грицько Василя:
Пийте добре, буду й я! —
Михаїл у трубу
Заграв на всю губу,
На цимбалах Ілько,
А на бас Гаврилко.
Сіонські дочки
Заграйте в скрибочки!
Музики заграли,
На то зготували.*

*Святий Боже, святий кріпкий,
Ви в цимбали, а ми в скрибкы!
Гукає Микита:
Добра оковита,
Дуже смаковита!
Пийте гості всю горілку,
Ти, Матвійку, грай у дудку!
А далі Микита
Вже став вигонити,
Годі гомонити,
На вечірню йдіте!*

*День Рождества!
(Записала Леся Українка у м. Полонне)*

Наведемо колядку з морально-етичним мотивом, яку записала

Олена Пчілка у Зв'язелі (Новоград-Волинському):

*Ой сів Христос та вечеряти,
Щедрий вечір, добрий вечір!
Прийшла до його та Божая Мати.
Ой Сину мій, Сину милий!
Прошу ж Тебе ключі дати.
Нащо, Мати, ключі дати?
Грішні душі випускати,
На світ Божий погуляти.
Тільки ж теї не пустити,
Що тяженько зогрішила
І покути не зложила.
Що батенька не слухала,
Рідну ньеньку зневажала
І простити не вблагала,
Що п'яниці не гляділа,
Що сироту окривдила.*

НОВИЙ РІК

Вілію перед Новим роком називали «щедрий» чи «багатий» вечір. Вечера могла бути пісною або м'ясною, це залежало від дня, на який вона припадала. Перевеслами переважували яблуні та груші, щоб родили. На багату кутю їздили один до одного в гості. У селі Бехах на Коростенщині на «багатий» вечір розрізали старого віника, розтрушували його по дворі, щоб худоба походила по ньому, вважалося, що їй у новому році нічого не буде шкодити, а також мастили білою глиною челюсті печі та розв'язували вузли, які були у хаті, щоб коровам було легше телитися, кобилі ожеребитися, а овечкам окотитися. Хазяйка виходила з решетом до курей і стукала під сідало, щоб кожна курка знесла решето яєць.

Ворожіння та забави були неодмінними супутниками того вечора. Наведемо деякі з численних ворожінь. Дівчина крала з горшків, у яких мала готуватися їжа, три жмені круп, готувала з них кашку й ставила її на розі плоту чи на току під стійком і гукала: «Вийшла з лемішкою, чиєю буду невісткою, доле гу-у» і коли луна відгукувалася, то вважалося, що кашу вїїли повністю, то чоловік буде злим, якщо ж частково, то добрим, а коли каша лишалася недоторканою, то того року заміж не вийде. Дівчата вважали, що в тій стороні вийде заміж, з якого боку півень заспіває чи пес загавкає або скрипне журавель над колодязем.

Серед забав були і такі: дівчата навипередки позначали соломою дорогу від хати дівчини до її коханого; хлопці заміняли ворота від подвір'я дівчини та парубка, які любився, щоб зранку всі дізналися про їхні стосунки. Також молодь викрадала навзаєм різні предмети, які пізніше дівчата викуповували зернами з гарбуза, а парубки — горілкою чи пивом.

Діти першого дня Нового року, набравши у батьківські рукавиці зерна, ходили по хатах і, посипаючи ним, казали: «Роди, Боже, жито, пшеницю, всяку пашницю» і співали різні щедрівки. Ось одна із них: *Щедрий вечір,
Добрий вечір,
Добрим людям
На весь вечір.
А я знаю,
Що пан дома
Сидить собі
В кінці стола.
На йом шуба
Собольова,
А в той шубі
Калиточка;*

*В калиточці
Сто червінців.
Сьому, тому по грошечку,
А нам дітям по пірожочку.*

ГОЛОДНА КУТЯ

Того вечора кропили свяченою водою всю оселю, хліви, худобу й колодязь, щоб біди минали господарство. На всіх дверях і воротах малювали хрестики крейдою, полум'ям свічки.

Напередодні Водохреща (Водяної Вілії) впродовж дня краєнини не вживали їжу, а ввечері пили лише свячену воду. Свячену воду нікому не давали пити з пляшки, бо вважали, що тоді можна втратити свою силу. Наступного дня, принесену з річки чи ставка воду, наливали у дїжку та криницю. Господар, зробивши кропило із снопа, який стояв на покуті та звязав хліб, обходив своє господарство, яке кропив свяченою водою. Те кропило зберігали за образом до Нового року, а сніп і сіно розділяли між худобою, крім овець, перевесло ж від снопа і залишки сіна господині зберігали для корів, які отелилися. Те місце, де стояв сніп, а інколи й цілу хату, господиня перед приходом священика з колядою білила. Дівчата для освячення приготували кужль, шиття чи тканину.

У Жолобенській волості Новоград-Волинського повіту при сильних морозах селяни промовляли: «Трещи не трещи, минули водохрещи — не до ковбаси йде — до крашеного яйця».

Від Божого народження та до Водохреща не можна було молотити й, особливо — щось рубати, бо потомство худоби могло б бути без ноги чи без вуха. Жінки тоді не прали і не прями, а ввечері не варили їжі, а лише святкували. Особливо того звичаю дотримувалися вагітні жінки, щоб новонароджена дитина була здоровою.

Щедрівки

*Ой в полі, в полі, там плужок оре,
Щедри вечор, добри вечор,
Добрим людям на весь вечір.
За тим плужком сам Господь ходить,
Святий Павло поганяє,
Божая мати їсти носила,
Їсти носила Бога просила.
Орїть синкі, орїть долинки,
А з колосочка то й жита бочка.
А зо жмїнькі то й штири міркі,
А з колосниці мірка пшениці.*

*На престолі стояла,
Три крижикі держала,
А ми люде молїться,
А ви люде хрестїться;
І на смїх не майте,
Перога нам дайте.
Як нам дасте перога,
Возьмїм вола за рога,
Та виведем на морях,
Зломим йому кривий рїг.
Волом будем робити,
А в рїг будем трубити,
Що в хатї як рожа
Господина гожа.*

Нова книга Василя Дідуха — результат наукових досліджень, пошуку та копїткої праці - відкриває нові грані його таланту.

— Я б не хотїв, щоб у читачів склалася думка, ніби я зосередився лише на краєзнавчих дослідженнях, — каже Василь Дмитрович. — 2017-го побачила світ моя нова монографія «Становлення і розвиток медичної фізики». Я також є співавтором посібника «Physical basis of medical equipment functioning».

— Наснаги вам та успіхів у подальших дослідженнях та нових книг — наукових, краєзнавчих, поетичних!

ОБ'ЄКТИВ

Галина ПІНЯЗЬ – студентка медичного факультету (ліворуч), Мар'ян і Мар'яна КОГУТ – студенти медичного факультету (праворуч)
Фото Миколи ВАСИЛЕЧКА

НА СТРУНАХ ДУШІ

Я зовсім не герой твоїх романів –
потертих і зачитаних до дір.
Я просто той, хто раптом
вийшов із туманів,
що стигли сонно між
високих гір.

Я просто той, хто йшов
розбитим мокрим бруком
і шпортився об гострі камінці.
А ти стояла гордо
з ноутбуком,
диміла сигаретою в руці.

Я просто той, хто народивсь
заскоро,
коли тебе на світі не було,
тому пройду, самотній
і суворий,
тебе не візьму під своє крило.

Ви з'явилася в залі, наче диво
із див,
і зробила лиш крок, а я вже
згрішив –
думками, очима, нервами
рук,
що спізнали і радість, і болі
розлук.

Та навіщо я вам такий –
сивий, неголений, злий?
Кажуть: справжній інтелегент,
та чи нині то є дивіденд?
А вам би такого, що би
видно здала.

А вам би не менше, ніж
короля!
А я?

**Ігор ГАВРИЩАК,
доцент ТДМУ**

Просто її очі матимуть усі
потрібні для тебе відтинки неба
і тому тобі її вистачатиме,
наче більше нічого не треба.
Тобі буде байдуже, що
думають про тебе решта
і ти дивуватимешся – де
блукав і де ж так довго вештав.

Ванільно, але ти заздритимеш
вітру, що цілує їй плечі
і тим, з ким вона розмовляє
про всякі банальні речі.
Кожного вечора перед тим,
як лягати спати,
ти молитимешся Богу, щоб
дозволив взаємо кохати.

Почуття рватимуть твою
тріпотливу душу на шматки,
щем вплітатиметься у верлібри,
у щирі нові рядки.
І тільки очі з відтинком
блакитного неба
кричатимуть десь у серці,
що їй тебе також треба.

Цей потяг – захисник
самотніх пілігримів,
довжиною у час, сполученням
«Початок-Кінець»,
відправляється цієї ж миті у
напрямку вічність

із цілим вагоном змарнілих
самотніх сердець.

Я чекаю на вихід. Вже на
першій закинній станції.
Я втомився від гніву, образ та
гнилої війни.
але провідник знов протягує
чашку із кавою,
зі словами: «Зачекай, ще
діждешся своєї пори.

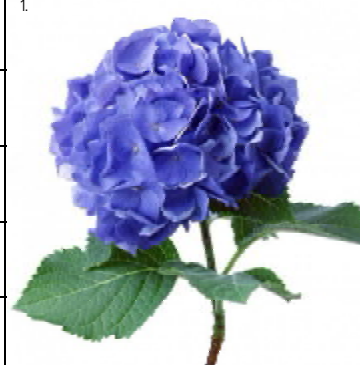

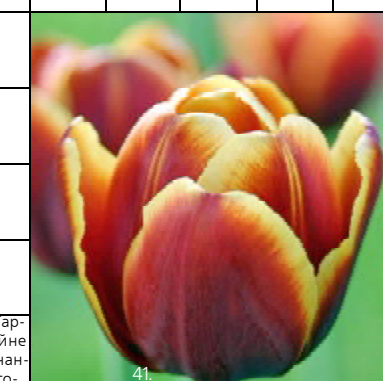
Ти сідай зручніше та дивися
за шибку,
там минає сенс і трепіт
усього життя.
Пілігрими ось ці, без думок
та обличчя
залишаться, вийдемо звідси
лиш ти і я».

Зібрав проїзні, вимкнув
світло живе і нетлінне,
сказав мені, що вийдемо,
коли догорить сірник,
адже мить ця – усе,
що дано і все, що безцінне...
Який все ж, до біса, дивний
цей Бог-провідник...

**Тетяна ІВАНІЦЬКА,
студентка медичного
факультету**

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

3. Головний убір			1.			4. Підступний план			2. Річка на Тернопіллі			5. Праця			6. Місто в Естонії																	
			19.						11.						24.																	
																		7. Мова корови			8. Вітрильне судно			12. Етап у змаганнях								
																		9. Нота			10. Газ			13. Видатні природні здібності			14. Рос. літак					
15. Счаєв родини бичачих			16. Доля, удача			17. Дерево			20. Укр. письменник			21. Коротка й широка шлюпка			22. Порохнява			23. Не велика бджолосім'я														
28. Газетний жанр			29. Почаївська ...						30. Хижий птах			31. Пошкодження тканин тіла			32. У давніх римлян – бог кохання			33. Лікар			34. Укр. ТРК			35. Нац. олімп. комітет								
37. Бог Сонця			40. Гармонійне поєднання голосів						36. М'ячик у бадмінтоні			38. Тривалість життя людини			39. Одиниця спадкової речовини			42. Смуга поля			44. Будка, рундук			45. Ст. франц. грошова одиниця			46. Нейтронні зорі					
53. Електрод приладу			54. Укр. літак			55. Горлянка			56. Японська гра			57.			58. Квітка			59. Верхня частина глотки			60. Рос. художник			61. Породи низьких корей			62. Орган зору			63. Військовий підрозділ		
66. Сок			67. Нероба			70. У латинян – «я»			71. Лихо, біда			72. Породи собак			73. Штат у США			74. Не проти			75.			76. Жінка			77. Хан			78. Ух.		

Відповіді на сканворд, вміщений у № 24, 2017 р.

1. Різдво. 2. Коляда. 3. Ангел. 4. Яблуко. 5. Ялинка. 6.Щедрівка. 7. Гол. 8. Вертеп. 9. Петро. 10.Одр. 11. Лік. 12. Таксі. 13. Вифлием. 14. Епос. 15. Оз. 16 . Хата. 17. Дзвін. 18. Зоря. 19. Примаченко. 20. Бог. 21. «Ох». 22. Небо. 23. День. 24. Ладан. 25. Низ. 26. Рампа. 27. Міраж. 28. Ваза. 29. Ятір. 30. Кіл. 31. Ноша. 32. Ан. 33. Арик. 34. Мир. 35. Ірак. 36. Ясла. 37. Амінь. 38. Мі. 39. Син. 40. НОК. 41. Гуцул. 42. Жало. 43. Туکان. 44. Цинк. 45. Штир. 46. «Аркан». 47. Аура. 48. Су. 49. Каса. 50. Кок. 51. Ірод. 52. Одарка. 53. Кант. 54. Ліон. 55. Іо. 56. ТТ. 57. НДІ. 58. Го. 59. Репін. 60. Миколай. 61. Ви. 62. Київ. 63.Ом. 64. Аман. 65. Ятка. 66. Краса. 67. Коц. 68. Жінка. 69. Вакула. 70. Казка. 71. Явір. 72. Їжа. 73. Церква. 74. Вуж. 75. Кактус. 76. Жар. 77. Хан. 78. Ух.

Ректорат, профком, працівники і студенти ТДМУ імені І.Я. Горбачевського висловлюють глибоке співчуття проректору з наукової роботи, заслуженому діячу науки і техніки України, професору Івану Миколайовичу Кліщу з приводу смерті його батька Миколи Миколайовича.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ